

KUTADGU BİLİG'DE ÇOCUK EĞİTİMİ

*Selim EMİROĞLU**

ÖZET

Bu çalışmada, Türk edebiyatının ilk ve en büyük manzum nasihatnamesi olan Kutadgu Bilig, çocuk eğitimiyle ilgili görüş, düşünce, öneri ve nasihatler bakımından ele alınıp incelenmiştir. Eserin günümüze hitap eden bilgi ve açıklamalar içerdiği tespit edilmiştir. Çocuk eğitiminin ciddiye alınması gerektiğinin vurgulandığı çalışmada çocuğun bilgi ve erdemle donatılması, küçük yaşlarda eğitilmesi, özel eğitime ihtiyaç duyulan çocukların fark edilmesi gibi hususların irdelendiği görülmüştür. Çalışma, tarama modelinde olup doküman incelemesi yöntemine dayalı olarak yapılmıştır.

Anne ve babanın çocuğun eğitimiyle ilgili olarak görev ve sorumluluklarına sık sık vurgu yapılmış, doğrudan anne ve babalara önemli öğütler verilmiştir. Ancak bu öğütler içerisinde eserin yazıldığı dönemin bakış açısını yansıtan batıl inançların bulunduğunu da belirtmek gerekir.

Anahtar Kelimeler: Kutadgu Bilig, çocuk, çocuk eğitimi

CHILDREN'S EDUCATION IN KUTADGU BILIG

ABSTRACT

In this study Kutadgu Bilig which the first and largest advice-books of Turkish literature was examined in terms of the concept of vision, ideas, suggestions and advice for the children's education. information and explanations that appeal to the present were found in the work. It have been seen in this study which stressed the children's education is taken seriously examined as issues equipping the child knowledge and virtue, educating the child on young age, be noticed the children need to special education. This study was conducted as a survey method based on the review of the document.

In the work it has been often stressed mother and father's duties and responsibilities on the child's education and given important advice to the parent directly. However it must be specify there were the superstitions reflecting the was written period of the work in this advices

Key words: Kutadgu Bilig, children, children's education

* Yrd. Doç. Dr., Mevlana Ü. Eğt. Fak. Türkçe Eğt. Böl. El-mek: selimemiroglu@hotmail.com

Giriş

İslami dönem Türk edebiyatının ilk ürünlerinden biri olan Kutadgu Bilig, üzerinde pek çok çalışmanın yapıldığı bir şaheserdir. Ağırlıklı olarak devlet yönetimine ve siyasete ilişkin görüş, düşünce, bilgi ve nasihatlerin yer aldığı eser; karakter eğitiminden sosyal eğitime; ahlak eğitiminden çocuk eğitime kadar pek çok konuyu kapsamaktadır. Türk edebiyatının en kapsamlı nasihatnamesi olan Kutadgu Bilig üzerinde yüzlerce çalışma bulunmaktadır. Kaymaz (2009), eser üzerinde Türkiye’de yapılmış yayınları bir araya getiren bir çalışma yayınlamıştır. Bu çalışmada Kutadgu Bilig ile ilgili olarak hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezleri, kitaplar, makaleler, bildiriler ve kitap bölümleri tek tek bibliyografik künyeleriyle belirtilmiştir. Kutadgu Bilig’de yer alan konulara farklı bakış açılarını yansıtan bu yayınlara, eksikliğini tespit ettiğimiz, Kutadgu Bilig’in çocuk eğitimine ilişkin içeriğinin ele alınıp incelendiği bir çalışmayla katkı sağlamayı düşündük. Bu konuda daha önce Binark’ın “Kutadgu Bilig’de Evlenme, Aile ve Çocuk Terbiyesi”¹ başlıklı bir çalışması bulunmaktadır. Sözü edilen bu çalışmada sadece Kutadgu Bilig’den çocuk eğitime dair birkaç beytin ele alındığını ve bu beyitlerle ilgili herhangi bir inceleme ve çözümlemenin bulunmadığı görüldü. Bu çalışmada ise çocuk eğitimi esas alındı; bilginin, aklın, iyiliğin, erdemın vs. önemine dair beyitler ve insanın uzak durması gereken olumsuz şeyler (yalan, kibir, ikiyüzlülük vs.) dışında doğrudan çocuk eğitimi ile ilgili olan beyitleri tespit edildi ve bunlar üzerinde bir inceleme gerçekleştirildi.

Divanü Lugati’t-Türk ile aynı yıllarda kaleme alınan Kutadgu Bilig, İslamiyet’le temasa geçmiş ve bu dinin kural ve ilkelerini öğrenmek isteyen Türkler için bir kılavuz kitap niteliğindedir. Arat’ın yorumuyla “Mahmud’un bize kadar gelmiş olan eserinden onun daha çok Türk millî bünyesinin dış kısmıyla ilgili olduğu görülüyor. Yusuf ise millî bünyenin iç kısmı üzerinde durmaktadır” (Arat, 2006: 26).

Şairinin ellili yaşlarda bulunduğu bir sırada ve eserini 18 aylık bir uğraşın sonunda tamamlayıp hükümdara sunduğu bilinmektedir. Kutadgu Bilig, Türk edebiyatının ilk nasihatnamesidir. Karahanlı Türkçesi ile yazılan ve Karahanlı hükümdarı Tabgaç Buğra Han’a sunulan Kutadgu Bilig, 85 bab ve 6645 beyitten oluşmaktadır. 1069-1070 yılları arasında yazıldığı bilinmektedir. “Mutluluk veren bilgi” anlamına gelen eser, insanı her iki dünyada da mutluluğa ulaştırmanın formüllerini içeren nasihatlerden oluşmaktadır. Şair, her ne kadar eserini hükümdara takdim etmişse de, eserin idarecilerden halk kesimine kadar hemen hemen herkese hitap eden bir konu çeşitliliği bulunmaktadır. Aruz vezni ile kaleme alınan beyitlerde şairin diyalog, hikâyeleştirme ve doğrudan öğüt verme metotlarını kullandığı görülür.

Yusuf Has Hacıp, eğitimciliğini şairliği ile birleştirebilmiş bir bilim adamıdır. Şiir türünden faydalanması görüş, düşünce ve bilgilerin kalıcılığını artırmıştır. Duyarlı bir vatandaş olan Hacıp, hem içinden çıktığı toplumu yaşadığı dönemde eğitmek hem de gelecekte Türk milletini en iyi şekilde temsil edebilecek nesillerin yetişmesi için kafa yormuştur. Bu anlamda o, Akyüz’ün de belirttiği gibi analitik karaktere sahip bir düşünür ve toplum mühendisidir (Akyüz, 2002: 30)

Şairin yoğun bir uğraş sonunda Türk edebiyatına kazandırdığı Kutadgu Bilig, dört unsuru temsil eden sembolik dört şahsiyetin diyalogu üzerine kurulmuştur. Bu dört unsur ve eserdeki görevleri şu şekildedir:

¹ Naile Binark, (Aralık 1970). “Kutadgu Bilig’de Evlenme, Aile ve Çocuk Terbiyesi”, *Türk Kültürü* IX/98, (106-110), s. 174- 178.

İsim	Anlamı	Meslek	Sembolü
Kün-Togdı	Gün Doğdu	Hükümdar	Adalet
Ay-Toldı	Ay Doldu	Vezir	Mutluluk
Ögdülmiş	Övülmüş	Bilge: Vezirin oğlu	Akıl (ya da Bilgi)
Odgurmuş	Uyanmış	Derviş: Vezirin akrabası	Akıbet (Yaşamın sonu)

Tablo 1: Kutadgu Bilig’deki isimler ve bunların özellikleri²

Şairin sembolik kişiler aracılığıyla görüş, düşünce, açıklama, bilgi, öneri ve öğütlerini ortaya koyduğu görülür. Eser, üzerinde pek çok çalışma yapılabilecek nispette genişlik taşımaktadır. Yapılan bu çalışmayla doğrudan çocuk eğitiminin söz konusu olduğu beyitler tespit edilerek bu beyitler aracılığıyla şairin yaşadığı dönemde ve gelecek için çocukların eğitiminin nasıl gerçekleştirileceğine dair görüş, düşünce ve öğütleri incelenip değerlendirildi. Bu noktada çalışma ile ulaşılmak istenen amacın, geçmişte kalmış ancak geleceğe ışık tutan büyük bir eserden istifade etmek olduğunu belirtmek gerekir. “Eserin içine girip, zevkine varacak kadar sabır ve sebat edenler, şüphesiz, Kutadgu Bilig’i, yalnız yazıldığı devir içinde değil, bugünkü şartlar içinde de seveceklerdir. Yusuf Has Hâcip’in beşeri meseleleri ele alış tarzı ve bunu yaparken gösterdiği samimilik hâlâ gönüllere hitap etmekte ve insanı düşündürmektedir (Arat, 2006: 31).”

Yöntem

Çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Kutadgu Bilig’de yer alan ve çocuk eğitimi ile ilgili açıklama, öğüt ve bilgi içeren beyitler tespit edilmiştir. Bu beyitlerin, eserin yazıldığı dönem için olduğu kadar günümüz için de taşıdıkları değer ortaya konulmuştur.

Bulgular ve Tartışma

Türk edebiyatının ilk öğüt kitabı olan Kutadgu Bilig, pek çok konuda günümüze ışık tutan bilgi ve öğütlerle doludur. Siyasetten felsefeye tasavvuftan eğitime kadar birçok alanda kayda değer görüş, öneri ve tavsiyeler içerir. Kitaptaki eğitimle ilgili beyitlerden özellikle çocuk eğitimi kapsayan görüşlerin ele alınması ve incelenmesi gerekir. Bu çalışmada Kutadgu Bilig’de yer alan ve çocuk eğitimiyle ilgili olan görüş ve düşünceler tespit edilmiş ve eser, beyit numaraları ile birlikte, ilgili beyitlerin içeriğinden hareketle çeşitli başlıklar altında incelenerek değerlendirilmiştir.

Kutadgu Bilig ile ilgili pek çok kitap yazılmıştır. Ayrıca eser üzerinde çeşitli seçmeler, tercüme ve uyarlamalar (Erdoğan, R.³; Çağbayır, Y.⁴; Silahdaroğlu, F.⁵ vb.) bulunmaktadır. Çalışmada ise beyitlerin açıklamasında Arat (2006) tan yararlanılmıştır.

1- Çocuk Eğitiminde Anne ve Babanın Görev ve Sorumlulukları

“Oğul kız sebebi ata ol ana

Kılınç artasa ya itilse yana”

1486- Çocukların iyi veya kötü olmalarına anne ve babaları sebep olur.

² Tablo, tr. wikipedia. org adresinden alınıp düzeltilerek çalışma için uyarlanmıştır.

³ Recep Erdoğan, (1997). *Kutadgu Bilig’den Seçmeler*, Yusuf Has Hâcip, İstanbul: Marmara Kitabevi Yay.

⁴ Yaşar Çağbayır, (2001). *Kutadgu Bilig-Yusuf Has Hâcip*, Ankara: Diyanet Vakfı Yay.

⁵ Fikri Silahdaroğlu, (1996). *Günümüz Türkçesi ile Kutadgu Bilig Uyarlaması*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Çocuk eğitiminde hem annenin hem de babanın önemli görev ve sorumlulukları vardır. Anne çocuğun bakımını, hayata hazırlanmasını, gelişimini sağlarken; baba çocuğun alacağı temel eğitimleri, görgüyü ve bilgiyi temin eder. Bu anlamda, büyük oranda, çocuğun eğitiminden anne, öğretimden baba sorumludur denilebilir. Anne çocuğun duyuşsal, baba ise daha çok bilişsel gelişimine katkı sağlar.

Her ebeveyn çocuklarının en güzel şekilde yetişmesini, gelişmesini; ailesine ve topluma faydalı birer birey olarak hayata atılmasını ister. Ancak bu, sadece istemekle olmaz. Hem annenin hem de babanın üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi, dikkat, özen, sabır ve emek göstermesi gerekir. Bu nedenle şair tespitinde oldukça haklıdır. Çocukların akademik, kişisel, sosyal ve ruhsal yönden iyi veya kötü yetişmeleri, toplum tarafından iyi veya kötü olarak bilinmeleri, aldıkları eğitime bağlıdır. Anne ve babalar çocuklarının gelişmeleri yönünde emek sarf etmeli, ellerinden gelen her türlü çabayı ortaya koymalı, bu işi sadece öğüt vermekle sınırlı tutmayıp davranışlarla çocuklarına en iyi örneği oluşturmalarıdır.

Çocuk eğitimi anne baba eğitiminden ayrı düşünülemez. İyi yetişmiş anne ve babaların çocuklarının da iyi yetişmeleri olasıdır. Şairin çocukların iyi veya kötü yetişmelerinde sorumluluğu anne ve babaya yüklemesi, eserin yazıldığı yüzyıl için olduğu kadar günümüz için de geçerlidir. Çünkü insan tabiatı değişmemiştir. Anne ve babanın çocuk üzerindeki etkisi her çağda aynıdır. Eserde annenin özellikle kültür aktarımı bakımından önemi dile getirilir. “Kutadgu Bilig’de anne kavramı daha çok baba ile birlikte çocuk terbiyesinde kendini gösterir. Çocuk eğitiminin temelinde ailenin, özellikle kadının kültürleyicilik rolü vurgulanır. (Tural, 2000: 85; Akt. Anıl.)

Hem anne hem de babanın sosyal hayata atılmış olduğu, çalışan ailelerde çocuk bakımı ve çocuğun ihtiyaçları daha fazla önem kazanmaktadır. Özellikle de çalışan anneler için bu durum önemsenmelidir. “Çeşitli faktörler sonucu kadının daha fazla iş dünyasına girdiği günümüzde küçük yavrucaklar, annesinin korumasına ve sevgisine en fazla ihtiyacı olduğu bir zamanda bundan mahrum kalıyorlar. Çocukların ev dışında anne zenginliğini oluşturan duygulara erişmelerine ve bunlardan gıda almalarına imkân yoktur.” (Kara, 1995: 65) Bu tür ailelerde annenin çalışma saatlerinin dışında çocuğuna zaman ayırması, çocuğundan yoksun geçirdiği saatleri bir şekilde telafi etmesi gerekir.

2- Çocukların Eğitiminde Babanın Rolü

“Ata emgeki bolsa oğlı öze

Ol oğlı bilir ötrü kılq yang tüze”

1218- Baba oğlunun yetişmesi için emek sarf ederse, oğlu o terbiye ile iyi yetişebilir.

Çocuğun eğitiminde ebeveynlerin ortak sorumlulukları olduğu gibi, tek tek üzerlerine düşen sorumlulukları da bulunmaktadır. Annenin çocuk üzerindeki etkileri saymakla bitmez. Çocuğun istenilen şekilde gelişip büyümesi annenin emeğine bağlıdır. Benzer şekilde babanın da kendine ait bazı sorumlulukları bulunur. Özellikle çocuğun iyi yetişmesinde, eğitilmesinde, akademik, bilişsel ve sosyal gelişiminde babanın önemi inkâr edilemez. Bu anlamda “anne sığınacak sıcak bir yuva iken baba ise örnek alınacak bir öğretmendir.” (Demirel vd. 2010: 98) Yukarıda geçen bilişsel kelimesinin zihinle ilgili olduğu bilinmelidir. “Bilişsel terimi, bilgiyi, belleği, akıl yürütmeyi, sorun çözmeyi, kavramları ve düşünmeyi, yani zihni içine alır.” (Gander ve Gardiner, 2001: 166). Şairin de işaret ettiği gibi baba gerekli emeği sarf eder ve oğlunu iyi bir terbiyeden geçirirse çocuk iyi bir şekilde yetişip hayata atılabilir.

Yusuf Has Hacib’in tespiti yazıldığı dönem için olduğu kadar günümüz için de önemini koruyan bir gerçektir. Ancak günümüzde babalığın annelik kadar önemli olduğu ve çocuğun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişiminde anne kadar babanın da önemli bir payı bulunduğu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

sıklıkla vurgulanmaktadır. Eskilerin otoriter baba figürü yerini çocuğuna zaman ayıran, onunla ilgilenen, çocuğun ihtiyaçlarını bilen ve bunları halletmeye çalışan, çocukla bir arkadaş gibi zaman geçiren daha esnek ve hoşgörülü bir babaya bırakmıştır. Ancak burada şairin oğul kelimesi ile kız ve erkek çocuklarını kastettiği de bilinmelidir. Çünkü o dönemde oğul kelimesi hem kız hem de erkek çocuğu için kullanılıyordu. Buradan babanın hem kız hem de erkek çocuğuyla aynı oranda ilgilenmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır. Bu nedenle toplumdaki babanın sadece erkek çocuğuyla ilgilenmesi kız çocuğuyla ilgilenmeyi anneye bırakması biçimindeki inancın doğru olmadığını da belirtmek gerekir. Uzmanlar da bu konuya dikkat çekerler ve babanın sevgisi, ilgisi ve emeğini çocuklarına kız erkek ayrımı gözetmeden eşit bir şekilde dağıtması gerektiğini vurgularlar; “Babanın oğlan çocuğuyla, annenin de kız çocuğuyla ilgilenmesi gerektiği inancı yanlıştır. Çünkü kız çocuklar babalarını gözleyerek ve onunla etkileşime girerek karşı cinse nasıl tepkide bulunduğunu ve nasıl davrandığını öğrenirler. Yani erkekler kadar kızlar da duygusal gelişimleri açısından babaya muhtaçtırlar.” (Saygılı ve Çankırlı, 2002: 61)

Çocuklar annelerini olduğu kadar babalarını da model alırlar. Hatta özellikle sosyal ortamlarda babanın tutum, davranış ve tepkileri çocukların daha fazla dikkatini çeker ve rol geliştirirken çocuk için bunlar örnek oluşturur. Bu nedenle babanın çocuğuna davranışlarıyla uygun bir model oluşturması gerekir.

Çocuğun kişisel, ruhsal ve duygusal dünyasına hitap eden annenin yanında çocuğun ilmi, mesleki ve sosyal gelişiminde babanın önemli bir payı vardır. Kutadgu Bilig’le aynı dönemde yazılan Kaşgarlı Mahmud’un ünlü eseri Divanü Lugati’t-Türk’te de çocuğun mesleki ve ilmi eğitimiyle daha çok babanın ilgilenmesi gerektiğine dair söz ve öğütlerin bulunduğu görülür (Batur ve Beştaş, 2011). Yine benzer şekilde Türk kültür ve medeniyetinin yapıtaşlarından biri olan Dede Korkut Hikâyeleri’nde de anne babanın ve özellikle de babanın, eğitimiyle ilgilendiği, değer verdiği, yücelttiği çocukların müspet bir kişilik geliştirdikleri ortaya konmuştur (Yalçın ve Şengül, 2004).

“Kısa tutsa oğlın kör edgü bolur

Atası anası yarugu bolur”

1219- Baba çocuğunu sıkı bir terbiye altında yetiştirirse, annesi ve babası bundan dolayı mutluluk duyar.

İyi yetişmiş bir çocuk, aile için kıvanç kaynağı olacak, ailenin mutluluğunu sağlayacaktır. Bu bakımdan çocuğun iyi bir terbiyeden geçmesi, annesi ve babasının yüzünü güldürecek eğitim ve öğretimi alması gerekir. Gelecek için yapılan belki en riskli yatırım denilebilecek çocuk eğitimi, bu anlamda ciddiye alınmalı ve dikkatle yerine getirilmelidir.

“Kalı kıstaçı bolmasa ol ogul

Yava boldı sen ol oguldın töngül”

1220-Eğer onu sıkı bir terbiye altında yetiştirecek biri bulunmazsa, o çocuk heder olur; sen artık ondan ümidini kes.

Bu noktada babanın, eğitici bir rol üstlenmesi dışında çocuğun eğitiminde söz sahibi olacak kimseleri; öğretmenleri, mürebbiyeleri vs. iyi seçmesi gerekir. Aksi halde babanın vereceği eğitim yeterli olmayacaktır. Ayrıca çocuk, anne ve babasından çok hocalarını, eğitmenlerini daha fazla dikkate alacak ve onların söz ve davranışlarını daha fazla önemseyip benimseyecektir. Şairin konuya dikkat çekmek için abartılı bir biçimde (heder olur) ifade ettiği bu gerçek, bir çocuğun akademik eğitiminin önemini vurgulamaktadır.

“Ogulluk ata bolsa bilge tetig

Turkish Studies

Kısa tutgu tutçı emi bu itig”

1221- Oğulun babası bilge ve zeki ise, oğluna daima sıkı bir terbiye vermelidir; bunun usulü, çaresi budur.

Bu beyit de yukarıdaki beyitleri destekler mahiyettedir. Babanın çocuğun eğitimindeki belirleyici rolü, görevi ve sorumluluğu ifade edilmektedir. Ayrıca babanın çocuğunu eğitebilecek yeterli donanıma sahipse çocuğun eğitimini üstlenebileceği de belirtilmektedir. Fakat baba, bu donanımdan yoksunsa çocuğun eğitimini gerçekleştirecek kimseleri bulmalı, ilgili kişilerden yardım almalıdır. Günümüzde ebeveynler çocuklarını yetiştirmek için erken yaşlardan itibaren harekete geçmekte. Kitaplardan, internetten, dergilerden, uzmanlardan fikir almakta, çocukları okul çağından önce kreşlere veya anaokullarına göndererek en güzel şekilde yetişmeleri için çaba göstermektedirler.

*“Kiçigde ata ıdsa oğlın yava
Oguldın yazuk yok atadın cefa”*

1224- Baba çocuğunu küçüklüğünde başıboş bırakırsa, kabahat ve suç çocukta değil, babadadır.

*“Yava ıdma boşlag yıga tut kısa
Yıga tutsa oğlan bulur kut basa”*

1491- Serbest ve başıboş bırakma, sıkı tut ve kötü hareketlerine engel ol, çocuk sıkı bir terbiye altında bulundurulursa, sonunda bahtiyar olur.

*“Kamug erdem öğret ogulka tükel
Ol erdem bile bu tere birge mal”*

4508- Oğulu başıboş dolaşmağa bırakma; başıboş kalırsa, her tarafa gider ve yazık olur.

Yukarıdaki üç beyit benzer bir konuya değinmektedir. Başıboş bırakılan, ilgilenilmeyen, eğitilmeyen bir çocuğun ailesine, toplumuna ve milletine zararlı olması çocuğun değil başta babası olmak üzere ebeveynlerin suçudur. Bu sorumluluğu almayan, çocuğunu iyi yetiştirmeyen, onun ihtiyaçlarını gözetmeyip kendi haline bırakan bir babanın suçu ve sorumluluğu başkalarında araması beklenemez.

Çocuk boş bir tuval gibidir. Ebeveynlerin çocuğa kazandıracakları tutum ve davranışlar renk ve çizgilere benzer. Arzulanan güzellikte etkili ve kalıcı desenlerin oluşturulması; ilgi, emek, dikkat, çalışma ve sabır gerektirir. Bu nedenle anne ve babalar, çocuklarına şekil verirken onlara ilgisiz kalmamalı, ellerinden gelenin en iyisini ortaya koyarak çocuğun gelişimini sağlamalıdır.

*“Ogul kız isiz bolsa kılkı yangı
Ol isiz ata kıldı ıdtı onğı”*

1225- Çocukların tavrı, hareketi kötü ise, o kötülüğü baba yapmıştır; çocuğu iyi olmaktan mahrum eden odur.

Baba bir çocuğun önündeki en önemli liderdir ve çocuğun gelişiminde sözlerinden çok davranışlarıyla etki sahibidir. Çocuğunun sorunlarını görmeyen bir baba, bir anlamda sorumlulukları anneye yıkar. Çocuk da babasından beklediği şeyleri annesinde arar fakat bulamaz. Çünkü annenin misyonu farklıdır. O, daha çok çocuğun gelişimi ve hayata hazırlanmasıyla ilgilenir, çocuk üzerinde bir babanın olduğu kadar liderlik pozisyonu yoktur. Bu nedenle babanın sorumlulukları daha fazladır. Çocuğun tavır ve hareketlerindeki olumsuzluklar daha çok babadan

Turkish Studies

kaynaklanır. Bu nedenle Yusuf Has Hacib’in tespiti doğrudur. Bir anlamda, baba çocuğuna kötülük yapmakta, onu iyilikten mahrum etmektedir. Özellikle günümüzde babaların çocuklarına karşı gösterdikleri en büyük zaaf ve hatalar olarak çocuklarına karşı fazla hoşgörülü davranmaları, onları başboş bırakmaları, çocuklarına sağlayacakları özgürlüğün derecesini tam olarak tayin edememeleri, çocukları doyumsuz olmaya sevk edecek nitelikte her ihtiyacını karşılayan bir davranış sergilemeleri, çocuğa sevgi ve ilgi göstermek yerine onu avutacak ve oyalayacak maddi ihtiyaçlar sunmaları vs. örnek verilebilir. Bu gibi yanlış davranışlar, doğal olarak çocukların tavır ve hareketlerine yansıtacaktır.

“Kısa tutsa oğlın ata öğretü

Ulug bolsa sevnür ogul kız yetü”

1226- Baba çocuğunu sıkı bir terbiye altına alıp, ona her şeyi öğretirse, çocuğu yetişip büyüyünce, sevinir.

Yukarıda bahsedilenler dışında bir çocuğun gelecekte ailesinin kendisine kattıklarını takdir edebilmesinin yolu da çocukken aldığı eğitimle ilgilidir. İyi bir çocukluk dönemi geçirmiş, gerekli gelişimi ve eğitimi gerçekleştirmiş, sevgiyle ve ilgiyle büyütülmüş bir çocuk büyüüp bir yetişkin olduğunda anne ve babasının emeklerini ve çabalarını takdir edecektir. Böylece çocuk, gelecekte anne ve babasının değerini bilen, yetiştireceği evlatlara geçmişin bu güzel değerlerini aktaran bir yetişkine dönüşecektir. Bu durum Yusuf Has Hacib’in de belirttiği gibi çocuğun hem kendisini hem de ailesini mutlu kılacaktır.

Çocuğun toplumda edineceği yer, ailenin mutluluğunu da temin eder. Bu nedenle topluma zararlı, olumsuz tavır ve davranışlara sahip kimseler, ailelerini de olumsuz bir şekilde temsil ederler. Şair bunu şu şekilde belirtir:

“Ogulug kısa tut ata bolguçı

Sanga külmesüni kidin kelgüçi”

1227-Ey baba olan, çocuğunu sıkı terbiye et; arkadan gelenler sana gülmesinler.

3-Çocuk Eğitimi Küçük Yaşta Başlar.

“Negü ter eşitgil karı köklemiş

Sınamış ukup hem bilip sözlemiş”

“Kiçig erken ögret ogulka bilig

Kiçigde bilig bilse kötrür elig”

“Kiçiglikte bilse ogul kız neni

Karıp ölmeginçe unitmaz anı”

1492- Tecrübe ile anlayarak, bilerek söyleyen ve işin aslına vâkıf olan pir ne der, dinle.

1493- Oğula bilgiyi henüz küçük iken öğret; küçüklüğünde bilgi öğrenirse hayatta başarılı olur.

1495- Oğul kız küçüklükte ne öğrenirse, yaşlanıp ölünceye kadar onu unutmaz.

Bir insanın eğitimi çok küçük yaşlardan itibaren başlar. Hatta denilebilir ki eğitim anne karnında başlar. Eskiler bunun için ağaç yaşken eğilir demişlerdir. Çünkü çocuklar küçük yaşta iken daha kolay eğitilirler; hafızaları, algılamaları ve kavrayışları bu dönemde eğitim için oldukça müsaittir. Henüz ön yargıları ve değer yargıları gelişmemiş olan çocuk kendisine verilen veya gösterilen bilgi, tutum ve davranışları kolayca algılayıp uygulayabilir. Şair Yusuf Has Hacib de bu gerçeğe işaret etmekte, küçük yaşta eğitilen kız ve erkek çocuklarının gelecekte, hayatta başarılı olacakları ve öğrendiklerinin kalıcı olacağını vurgulamaktadır.

Çocuk eğitiminde sözden çok davranışın daha etkili olduğu bilinmelidir. Anne ve babalar çocuklara sürekli olarak “şunu yap, bunu yapma; şu iyidir, bu kötüdür.” tarzında öğütler vermek yerine onlara model olup olumlu ve güzel davranışlarda bulunarak eğitim vermelidirler. Çocuğun ahlaklı, iyi eğitilmiş, kişiliğinin farkında, kendisine ve topluma yararlı bir birey olmasının yolu böyle bir eğitimden geçer. “Çocuk güzel ahlakın insana nasıl yakıştığını, insanın üzerinde ne kadar güzel durduğunu görebilmelidir. Ona nefis bir orman manzarası önünde saatlerce ormanın güzelliğinden, ağacın, yeşilliğin faydalarından bahsedebilirsiniz. Ama onu bu konuda derinden etkilemek, çıplak bir tepeye ağaç fidanları dikmekle mümkün olacaktır. Konuşmak yerine yaşadığınızda çocuk güzel ahlakın hayatı nasıl değiştirdiğini görür.” (Aydın, 2008: 117).

Çocuğa davranışlarla örnek olmanın çocuğa nasihat verilmeyeceği anlamına gelmediğine de dikkat etmek gerekir. Özellikle günümüzde pek çok ebeveynin bu yanlışla düştüğü görülür. Ebeveynler çocuklarını kırmamak, üzmemek için onlara söz söylemekten, emir vermekten çekinmektedirler. Çok az anne baba, günümüzde öğüt metodunu kullanmaktadır. Geçmişlerin, ataların yorucu hayat tecrübelerini barındıran öğütlerinin çocuklara ve genç kuşaklara daha az yansıtıldığı görülmektedir. Ancak öğüt metodunun da eğitimde ne kadar etkili olduğu bu noktada hesaba katılmalıdır.

Aileler bu anlamda dengeli olmalı, hem öğüt metodundan faydalanmalı hem de davranışlarıyla kalıcı bir eğitim gerçekleştirmelidirler.

Şair yukarıdakilere benzer beyitlerle küçük yaşta eğitimin kişinin büyüdüğünde isteklerine ulaşması bakımından önemini şu şekilde dile getirmektedir:

“Takı bir sebeb kolsa oğlan bilig
Kiçigde tegürgü biligke elig”

“Kiçig oğlan erken bilig öğrenür
Ulug bolsa ötrü tilekke tegür”

1822- Bir şart daha var; çocuk bilgi isterse öğrenmeğe küçük yaştan başlamalıdır.

1823- İnsan, küçük çocuk iken bilgi öğrenir ve büyüyünce, dileğine kavuşur.

Yusuf Has Hacib, küçük yaşta eğitimin dışında bir başka önemli konuya daha değinmektedir; yetenekli çocukların potansiyellerinin erken yaşta farkına varılması ve bu doğrultuda eğitim almaları. Kutadgu Bilig’de bununla ilgili şu beyitleri görürüz:

“Ulug bolgu oğlan ne ersig togan
Kiçigde bolur barca belgü nişan”

“Mungar mengzer emdi bu beytig okı

Turkish Studies

Uka barsa ma'nî açılğay takı”

“Kamug bolgu nengke bolur belgü teng

Kiçigde bedüginçe ol bolgu teng”

“Yimiş yigü ni'met çiçekinde kör

Kamug nengke yangzag mum bilgü teng”

1648-Doğuştan mert ve insan olup, yükselecek olan çocuğun daha küçükken bütün alâmetleri belirir.

1649-Şimdi buna benzeyen şu beyti oku; düşününce, manası da anlaşılır.

1650-Bütün olacak şeylerin olacağını gösteren bir belirtisi vardır; küçüklükten itibaren büyüyünceye kadar belirti hep kendisini gösterir.

1651-Meyveyi, yiyecek nimetleri, çiçekte iken görmeli; her işte misal olarak, bunu örnek tutmalı.

Yukarıdaki beyitlerle küçük yaştan itibaren çocuğun dikkatle gözlenmesi zekâ, ilgi ve yeteneklerinin tespit edilerek bu doğrultuda eğitilmesi gerektiği belirtilmektedir. Eskilerin “adam olacak çocuk” dedikleri biçimde daha henüz çok küçükken becerikli, zeki ve yetenekli olduğu görülen çocukların özel bir eğitime tabi tutulmaları ve böylece çocuktan maksimum düzeyde verim alınması gerektiği ifade edilmektedir. Çocukta küçükken görülen belirtiler onun büyüyünce ulaşacağı noktalara ait işaretlerdir. Örneğin erken yaşlardan itibaren el işlerinde ustalık gösteren, konuşabilen veya okuyabilen çocuklar erken yaşlarda fark edilmelidir. Yetenekli bireyler erken yaşta yönlendirildiklerinde gelişimleri hızlandırılabilir, kolaylaştırılabilir ve dolayısıyla yarattıkları katma değer artırılabilir (MEB, 2011) Dolayısıyla bunu iyi görmek, iyi okumak önemlidir. Yetenekleri doğrultusunda eğitilmiş vatandaşlara sahip toplumların dünya üzerinde söz sahibi oldukları ve diğer toplumlara hükmettikleri açık bir gerçektir. Şairin belirttiği gibi küçüklükten itibaren bu belirtiler kendini gösterir. Bu çocukları seviyelerinin altında bir ortamda eğitime ve öğretime tabi tutmak yeteneklerinin körelmesi anlamına gelecektir. Bu yüzden söz konusu çocukların özel bir eğitime ihtiyacı vardır. Şairin pedagojik açıdan ortaya koyduğu bu tespit çünümüz için de değerini korumakta ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmaktadır.

4-Çocuk Eğitiminde Yapılan Yanlışlar

“Negü ter eşitgil ogullug kişi

Başında keçürmiş yetilmiş yaşı”

“Kiming oğlagu bolsa oğlı kızı

Angar yıglagu bol di munğlug özi”

1222- Tecrübeli, yaşını başını almış ve çocuk sahibi kişi ne der, dinle:

1223- Kimin çocukları naz içinde yetiştirilirse, o kimseye ağlamak düşer, keder ona yazılıdır.

Şair, çocuk eğitiminde önemsenmesi, dikkate alınması gereken bir hususa işaret etmektedir. Çocukların nazlı, kırılğan, pasif ve hayat karşısında zayıf olarak yetiştirilmesi, çocuğun

Turkish Studies

aleyhine olduğu kadar ailenin de aleyhine olacaktır. Günümüzde bu sorun oldukça fazla yaşanmakta, her ihtiyacı karşılanan çocukların şımarık, nazlı, kırılğan oldukları ve hayatın getirdiği olay ve olgular karşısında zayıf bir kişilik geliştirdikleri görülmektedir. Ebeveynlerin, kendilerinin yaşayamadıkları mutlu ve ferah ortamları çocuklarına yaşatmak adına onların her isteğini karşıladıkları ve bu durumun çocuklarda zayıf kişiliklerin gelişmesine sebep olduğu, çocukların nazlı, şımarık ve en küçük engel karşısında bile dağılabilen bir karakter geliştirdikleri görülmektedir. Elbette ki bu durumda suçlu olan çocuk değil ebeveynlerdir.

Anne ve babalar çocuklarını çok sevebilirler ancak bu çocuklarını eğitmeyecekleri, onlar üzerinde söz sahibi olmayacakları anlamına gelmez. Her şeyden önce anne baba çocuğunu olduğu gibi kabul etmeli, onların çocukluklarının farkında olmalıdır. Çocuklarına doğal davranmalı, abartılı tavır, hareket, tutum ve davranışlardan uzak bulunmalıdırlar. Aşırı yermeden kaçındıkları kadar aşırı övgüden de kaçınmalıdırlar. Çocuğun, yaptıklarının sonuçlarını görmesine imkân tanımalı, başarıdan mutlu olmak kadar yenilgiyi de hazmetmeyi öğrenmeleri için de yardımcı olunmalıdır. Çocuğun özgüveni yüksek bir birey olmasının sağlanması gerektiği bilinmeli ancak bunun boş bir özgüven olmayıp arkasında bilgi, tecrübe ve düşünce barındıran bir özgüven olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Çocuklarına aşırı derecede bağlı, onların üzerine titreyen ebeveynlerin çocuklarını kendilerine benzettiklerini fark etmeleri gerekir. Çocukların yapacağı her işi anne babalar yapmamalıdır, onlara görev ve sorumluluklar yüklemeli, nazlı, şımarık veya kırılğan bir yapıya sahip olmalarını engellemeye çalışmalıdır. Çocuklara iş yaptırmalı ve el becerilerini kullanmaları, düşünmeleri öğretilmelidir.

5-Çocuk Eğitiminde Geleneklerin Etkisi

“Ogul kız törüse sening ay tengin
Evingde igidgil igidme öngin”

“Avurtası edgü kişi tut arıg
Ogul kız arıg kopga turgay karıg”

“Ogulka kisi al kızıg erke her
Sakınçsız tirilgil aya kutlug er”

“Kızıg tutma evde uzun begsizin
Ökünç birle ölgey özüng igsizin”

4504- Senin ay gibi bir oğlun veya kızın doğarsa, onu kendi evinde terbiye et, bu işi başka ellere bırakma.

4505- Sütünesi olarak iyi ve temiz bir kadın tut; oğlun kızın temiz büyür ve uzun ömürlü olur.

4507- Oğula kız al, kızını ere ver; ömrünü dertsiz geçir, ey mutlu insan.

4510- Kızını çabuk evlendir, uzun müddet evde tutma, yoksa hastalığa lüzum kalmadan, yalnız bu pişmanlık seni öldürür.

Şair Yusuf Has Hacib, çocuk eğitimiyle ilgili görüşleri arasında yaşadığı dönemin bazı gelenekleri ve bakış açılarını da yansıtmıştır. Yukarıya aldığımız ilk beyitte şair “ay gibi oğul ve

Turkish Studies

kız” benzetmesiyle yetenekli, güzel ve alımlı çocukların eğitiminin ihmale gelmeyeceğini, bununla bizzat ebeveynlerin alakadar olmaları gerektiğini belirtmektedir. Bu beyitte ebeveynlerin, çocuklarını nazardan koruma, çocukların başka ellerde harcanıp körelmesinden uzak tutma endişesi de anlaşılmaktadır. Özellikle yetenekli, zeki ve algısı yüksek kız ve erkek çocuklarının eğitimlerinin özel olması gerektiği düşünülmelidir.

Yine bu döneme ait bazı değer yargılarının diğer beyitlere yansıdığı görülmektedir. Örneğin çocukların sütanneye verilmesi, kız ve erkek çocukların genç yaşta evlendirilmeleri ve el değmemiş olarak birleştirilmeleri gerektiği vurgulanmaktadır.

6-Bilgi ve Ahlak Eğitimi

“Mutluluk veren bilgi” anlamına gelen Kutadgu Bilig, bilimi ön plana çıkaran, edebi olduğu kadar bilimsel bir kitaptır. Eserde somut örneklerle çeşitli bilimlere ilişkin açıklama, düşünce ve yaklaşımlar sunulmakta, bilginin önemi her fırsatta vurgulanmaktadır.

Yorı yılka bolma bilig bil ukuş

Bilig birle sözle yorık tut tilig

1846- Yürü, hayvan olma, akıllı ol ve bilgi öğren; bilgiyle söyle, sözün güvenilir olsun.

İnsanın tüm hayatı bir öğrenme ve öğretme içinde geçer. Yerine göre insan öğrenci veya öğretmen olabilir. Önemli olan ise kişinin bu noktada istekli olmasıdır. Kişi bilmiyorsa bilgiyi aramalı, biliyorsa bilgisini yaymalı ve bundan çevresinin de istifade etmesini sağlamalıdır. Bilgiye, görgüye, düşünceye, yardıma muhtaç insanlara bir şeyler öğreten kimse kendisini de hayat karşısında bir öğrenci olarak hissetmeli ve gelişimine katkı sağlayacak bilginin, düşüncenin peşinde olmalıdır. Yusuf Has Hacip, bu vasıfta olmayan kimselerin insan olamayacağını dile getirir:

Kişi iki türlü kişi atanur

Biri öğretigli biri öğrenür

İkide naru barca yılka sanı

Tilese munı tut tilese anı

3217- İki türlü insana insan derler: biri öğreten, biri öğrenen.

3218- Bu ikisinden başkasını hep hayvan kabul et, hangisini istersen onu seç.

Eserde bilginin insan hayatına kattığı olumlu sonuçları ve bilgiden uzak kişilerin yaşadıkları sorunları vurgulayan pek çok beyit bulunur. Günümüze de hitap eden eserin yazıldığı dönem için bu bakımdan eşsiz bir eser olduğu görülür. “Denilebilir ki Kutadgu Bilig’in yazıldığı dönemde bilime bu kadar yüksek değer veren başka bir eser gösterilemez. Yusuf Has Hacip bundan yaklaşık bin yıl önce bütün sorunların bilimle çözülebileceğine dikkat çekmiştir.” (Arslanoğlu, 1995: 45)

Eserde bilginin çocuklara aktarılmasında şair, bilgi ve erdem birlikteliğini dile getirmektedir:

“Ogul kızka öğretgü erdem bilig

Bu erdem bile bolsu kılka silig”

“Bilig erdem edgü kılınç ya kılık

Turkish Studies

Kişi öğrenür ötrü tüzlür yorık”

1228- Çocuklara fazilet ve bilgi öğretmeli ki, onlar iyi ve güzel yetişsinler.

1824- Bilgi, fazilet, iyi tavır ve hareketi insan öğrenir ve böylece gidişi düzelir.

Bu beyitlerin önemli olduğu belirtilmelidir. Çünkü çocuklar hem eğitilmeli hem de çeşitli bilgilerle donatılarak öğrenim görmelidir. Hayata uyumlu bir bireyin sadece bilgili olduğu düşünülemez. Akademik zekâ kadar duygusal zekâ da aranmalıdır. Çocuk eğitiminde bu hususun ihmal edilmemesi gerekir. Günümüzde giderek önemi arttığı üzere çocuklara maddi, somut eğitimler dışında manevi eğitimlerin verilmesi, onları topluma uyumlu bireyler kılacak değerlerin aktarılması bir zorunluluktur. Çocuktan, ebeveynlerini memnun edecek düzeyde, okulda gösterdiği başarı kadar; çocuğun yardımseverliği, cömertliği, krizi yönetebilecek özgüven geliştirmesi, dikkatli ve temkinli oluşu, olay ve durumlara göstereceği sabır, hoşgörü vs. özellikleri geliştirmesi beklenir. İyi ve güzel yetişmiş bir insanın hem maddi hem de manevi bir eğitimden geçmiş olduğunu belirtmek yanlış olmaz. Burada şair edilgen bir ifadeyle çocuklara bilgi ve faziletin öğretilmesi gerektiğini vurgulamakta, sorumluluğu çocuk üzerinde söz sahibi olan başta anne baba olmak üzere öğretmen ve yetişkinlere yüklemektedir. Çocuğun eğitiminden sorumlu olan kimseler, “ne ekersen onu biçersin” kabilinden, çevrelerinde iyi ve güzel vasıflara sahip, olgun, erdem sahibi ve aynı zamanda bilgili bir neslin olduğunu görmek için gerekli yatırımı yapmak, çocuklara hem ruh dünyalarının hem de beyinlerinin gelişimine hitap edecek bir eğitim öğretim sunmak durumundadır.

“Ogul kızka ögret bilig hem edeb

Angar iki ajun aning asğı tap”

“Kamug erdem ögret ogulka tükel

Ol erdem bile bu tire birge mal”

4506- Oğul kıza bilgi ve edep öğret; bu her iki dünyada onlar için faydalı olur.

4508- Oğula bütün faziletleri tam olarak öğret; o bu faziletler ile ileride mal sahibi olur.

Bilişsel ve duyuşsal eğitimin, çocuk üzerinde önemli etkileri olacak, çocuk büyüdüğünde kâmil bir insanın tutum, tavır ve davranışlarına sahip olarak toplumuna ve insanlığa yararlı bir birey haline gelecektir. Aynı zamanda böyle bir eğitim, çocuğun kendisini de mutlu kılacaktır. Her iki dünyada mutluluğun yolunu öğreten kitap olan Kutadgu Bilig, kişinin sadece dünya mutluluğu değil, ahiret mutluluğu için de bunun gerekli olduğunu dile getirmektedir.

Yusuf Has Hacib, 4508. beyitte kemal sahibi olmayı, mal sahibi olmaya yeğleyen nesiller yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Eğitimin önceliğini belirten bu beyitle şair, kişinin iç disiplini ve bütünlüğünün maddi varlık sahibi olmaya yeğ tutulacağını ileri sürmektedir. Maddi varlık sahibi olmak asıl endişe olmamalıdır. Zaten gerekli eğitimlere ulaşan kimse bir şekilde varlık edinir. Dolayısıyla önceliği eğitime vermek gerekir.

Bilig erdem öğren ağır tut anı

Agır kılğay ahır ol erdem seni

3013- Bilgi ve erdem öğren, ona hürmet et; bu erdem sonra sana da hürmet getirir.

7-Çocuk Eğitiminde Batıl İnançlar

“Ayama ogul kızka berge yetür

Turkish Studies

Ogul kızka berge bilig öğretür”

1494- Gerekirse oğula kıza acımadan dayak at; dayak oğula kıza bilgi öğretir.

Geçmişe ait bu tür nasihatnameleri kendi döneminin değer yargıları ve bakış açısı ile değerlendirmek doğru olacaktır. Ancak günümüzün bakış açısıyla yaptığımız değerlendirmede şairin bu beyitte ortaya koyduklarının tartışmaya yer bırakmayacak biçimde yanlış olduğunu görürüz. Dayakla, şiddetle eğitim olmaz. Korkuyla, yıldırma ile aktarılan bilgi kalıcı bilgi değildir. Çocuğu pasif, korkak, içine kapanık ve özgüvenden yoksun kılan böyle bir yaklaşımın modern bir eğitimde yeri olmaz. Dayak, şiddet, yıldırma ve korkutmalar çocukta çeşitli davranış bozukluklarına yol açar. Çocuğun çekingen, pasif ve uyum sorunları yaşayan bir birey olmasına neden olur. Eskilerin ortaya koyduğu bu batıl inanç, günümüzde önemini yitirmiştir. Çünkü her insanın bir öğrenme şekli olup başarı kişinin yetenek ve ilgisine bağlıdır. Zorla ve kaba kuvvetle bilgi aktarımı mümkün olmaz. Bu şekilde yetiştirilen kimseler topluma yarar sağlamak yerine zarar verirler.

Dayak veya şiddet çocukta sadece psikolojik açıdan kalıcı zararlar oluşturmaz. Bunun yanında çocuğun zekâsı üzerinde de olumsuz etkiler oluşturur. Bu konuda bazı araştırmalar bulunmakta olup dayak yiyen çocukların zekâlarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Örneğin bu araştırmalardan biri fiziksel cezalandırmanın çocuklar üzerindeki etkisi üzerinde araştırmalar yapan ABD’deki New Hampshire Üniversitesinden Murray Straus’a aittir. Araştırmasında 32 ülkedeki çocuklar arasında karşılaştırma yapan Straus, ebeveynlerin fiziksel cezaya daha meyilli oldukları ülkelerde çocukların IQ’sunun daha düşük olduğunu tespit etmiştir (Milliyet.com.tr). Bu nedenle ebeveynlerin hiddetin şiddete dönüşmesine izin vermeden kendilerini kontrol etmeleri, çocuğun zekâsını olumsuz etkileyen ve bilgi öğretmek bir yana çocuğu bilgiden soğutan böyle bir yanlıştan uzak olmaları gerekir.

Kutadgu Bilig bir öğüt kitabı olup, öğüt kitaplarında bazen bu tür olumsuz görüşlerle karşılaşmak mümkündür. Bazen şairlerin yaşadıkları dönemde oluşan anlayışları, batıl inançları, gelenekleri, toplumsal önyargıları tutulması, yerine getirilmesi gereken olumlu şeylermiş gibi okuyucuya sundukları görülür. Yaşadıkları dönem itibarıyla olumlu karşılanan bu görüşlerin günümüzün bakış açısıyla irdelendiğinde bir değerinin olmadığı ve hatta olumsuz yönlendirmeler olarak bilinmesi gerektiği açıklanmalıdır.

Netice olarak çocukları “gören gözün nuru” olarak tarif eden Yusuf Has Hacib onların yetiştirilmesi (eğitim ve terbiyesi) için aileye mühim vazifeler düştüğünü, arkadaş seçimine dikkat edilmesini, toplumda iyi bir yer edinmeleri için gurura, kibre kapılmamalarını, bunun için de ahireti düşünmelerini, kısaca yetiştirmekteki amacın adam etmek olduğunu ifade etmiştir. (Çağırın, 1995: 31)

Sonuç

En pahalı yatırım insana yapılan yatırımdır. İnsan diğer canlılar gibi dünyaya bazı bilgilerle donanımlı olarak gelmez. Eğitime ve öğretime ihtiyacı vardır. Bu faaliyet bir yaşam boyu devam etse de insanın özellikle çocukluk dönemi, alacağı eğitim ve öğretim bakımından en kritik aşamadır. Hayata kişisel, sosyal, zihinsel ve manevi anlamda iyi yetişmiş bireyler kazandırmak için çocukluk döneminin iyi değerlendirilmesi ve bu dönemde gerçekleştirilecek eğitimin çocuğun ilgi, yetenek ve algısına uygun olması gerekir. Türk edebiyatının ilk manzum nasihatnamesi olan Kutadgu Bilig, sözünü ettiğimiz hususları irdeleyen görüş, bilgi, öneri ve nasihatler içermektedir. Şairin açıklamalarını kapsayan bu beyitler üzerinde yaptığımız incelemede eserin çocuk eğitiminin ihmal edilmemesi gerektiğini vurguladığı dikkati çekmektedir.

Turkish Studies

Yusuf Has Hacib'in çocuk eğitimiyle ilgili olarak ortaya koyduğu öneriler ebeveynlere yöneliktir. Eğitimin ailede başladığını, hem annenin hem de babanın çocuk üzerinde önemli görev ve sorumlulukları bulunduğunu belirtmektedir. Çocuğun başıboş bırakılmamasından küçük yaşta eğitime; anne ve babanın dışında çocuğun eğitimiyle ilgilenecek kişilerin seçiminden hem zihinsel hem de duygusal bir eğitim verilmesine kadar günümüz çocuk eğitiminde de dikkate alınan hususlarda şiir formunda dikkate değer öneri ve bilgiler sunulmuştur.

Şairin günümüzün modern eğitimine ışık tutacak nitelikte kayda değer ve önemli görüşlerinin yanında kendi dönemine ait bazı değer yargılarını içeren düşünce ve tavsiyelerinin bulunduğu görülmüştür. Bazı öğütlerinin ise, örneğin çocuğa bilgi vermek için dayak atmak gerektiği gibi, batıl inançlar kapsamında değerlendirilmesi gereken ve pedagoji ile ilgisi olmayan yanlış telkinler olduğu açıklanmalıdır.

Teknolojinin ilerlediği, insan hayatının kolaylaştığı günümüzde eğitim ve özellikle çocuk eğitimi, sistemli bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar, yazılan eserler uygulamalar ve stratejiler ileriye dönük daha iyi bir nesil yetiştirme kaygısını taşımaktadır. Ancak şu unutulmamalıdır ki hangi devirde yaşanırsa yaşansın insan gerçeği değişmemektedir. Yaklaşık bin yıl kadar öncesinden günümüze seslenen Kutadgu Bilig, insan ilişkilerinin, aile hayatının ve çocuk eğitiminin nasıl gerçekleştirileceğine dair sunduğu bilgilerle kalıcı olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Hüseyin (2002). *Kutadgu Bilig'de Sosyo-Pedagojik ve Siyasal Söylemler*. Erzurum: Eser Ofset.
- ANIL, Adile Yılmaz (Kış-2004). "Kutadgu Bilig'de Kadın", *Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 32, s. 91-99.
- ARAT, Reşit Rahmeti (2006). *Kutadgu Bilig*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- ARSLANOĞLU, İbrahim. 1996, "Kutadgu Bilig'de Eğitim, Bilim, Akıl", *Yeni Forum Dergisi*, 17 (331): 43-48.
- BATUR, Zekeriya ve BEŞTAŞ, Merve (2011). "Divanü Lugat'it Türk'te Çocuk Dünyası ve Çocuk Eğitimi", *Turkish Studies*, Volume 6/2, Spring, s. 247-262.
- BİNARK, Naile (Aralık 1970). "Kutadgu Bilig'de Evlenme, Aile ve Çocuk Terbiyesi", *Türk Kültürü* IX/98, (106-110), s. 174- 178.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar (2001). *Kutadgu Bilig-Yusuf Has Hacip*. Ankara: Diyanet Vakfı Yay.
- ÇAĞIRAN, Levent (1995). *Kutadgu Bilig'de Eğitim ve Öğretim*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- DEMİREL, Şener vd. (2010). *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- ERDOĞAN, Recep (1997). *Kutadgu Bilig'den Seçmeler*. Yusuf Has Hacip, İstanbul: Marmara Kitabevi Yay.
- GANDER, Mary J. ve GARDINER Hary. W. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- KARA, Mehmet (1991). "Kutadgu Bilig'de Aile", *Türk Aile Ansiklopedisi 1*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

-
- KAYMAZ, Zeki (2009) “Kutadgu Bilig Hakkında Türkiye’de Yapılan Yayınlar Üzerine Bir Deneme”, *Turkish Studies*, Volume 4/3, Spring, s. 1408-1422.
- SAYGILI, Sefa ve ÇANKIRILI, Ali (2006). *Babacığım Neredesin? / Çocuk Eğitiminde Babanın Rolü*. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı I. Türkiye Yeteneklerin Geliştirilmesi Stratejisi ve Uygulama Planı, (2012-2016).
- Milliyet.com.tr, *Dayak, çocuğun zekâ seviyesini düşürüyor.*, 27 Eylül 2009. Erişim t. 30 Ocak 2012.
- SİLAHDAROĞLU, Fikri (1996). *Günümüz Türkçesi ile Kutadgu Bilig Uyarlaması*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- YALÇIN, Süleyman Kaan ve ŞENGÜL, Murat (2004). Dede Korkut Hikâyelerinin Çocuk Eğitimi Açısından Öne Sürdüğü Değerler ve Ortaya Çıkarmak İstedığı Tıp Üzerine Bir Değerlendirme, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2), 209-223.
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Kutadgu_Bilig (erişim tarihi: 22 Ocak 2012).